

تحلیل و واکاوی تأثیر فناوری‌های نوین ارتباطی در ارتکاب جرم بین جوانان و نوجوان

مهدی مقیمی^{۱۲}، عظیم امانی^{۱۳}

فصلنامه (علمی - تخصصی) مطهر، سال هفدهم، شماره ۵۳، تابستان ۱۳۹۹

چکیده

دنیای سایبر با ویژگی‌های منحصر به فرد خود در کنار دنیای کنونی، توجه هنجارشکنان را جلب کرده است. این فضای رها شده که هر لحظه بر گستره آن افزوده می‌شود، فرصت بسیار مناسبی را برای مرتکبان جرم و مجموعه چالش‌هایی را برای مراجع قضایی و انتظامی که سعی در کنترل این پدیده دارند، ایجاد کرده است. از این رو، پژوهش حاضر با هدف تحلیل و واکاوی تأثیر فناوری‌های نوین ارتباطی در ارتکاب جرم بین جوانان و نوجوانان انجام پذیرفته است. رویکرد غالب تحقیق، کمی و روش آن مبتنی بر پیمایش بود. جامعه آماری تحقیق حاضر را کارکنان نیروی انتظامی در منطقه ۱۷ تهران بزرگ و پایگاه‌های پلیس پیشگیری در آن منطقه، به عنوان جامعه آماری تحقیق تشکیل می‌دهند ($N=97$). برای تعیین حجم نمونه از جامعه آماری، از جدول بارتلت و همکاران، استفاده شده و حجم نمونه ۸۳ نفر برآورد گردید ($n=83$). به منظور انتخاب نمونه‌ها از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، بهره گرفته شده است. ابزار اصلی گردآوری اطلاعات در این پژوهش پرسشنامه محقق ساخته بود که که روایی آن به وسیله جمعی از متخصصان تأیید گردید. همچنین، مطالعه مقدماتی نیز برای بدست آوردن پایایی ابزار پژوهش انجام شد و ضرایب آلفای کرونباخ برای قسمت‌های مختلف پرسشنامه بین ۰/۸۴۸ تا ۰/۹۲۱ محاسبه شد، که نشان می‌دهد پرسشنامه از پایایی مناسبی برخوردار است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که بین میزان بهره‌وری از فناوری‌های نوین ارتباطی (اینترنت، ماهواره و شبکه‌های اجتماعی) با نگرش به جرم در میان نوجوانان و جوانان رابطه مثبت و معنی‌داری مشاهده گردید. همچنین نتایج حاصل از رگرسیون چند متغیره همزمان نشان داد که میزان بهره‌وری از ماهواره، اینترنت و شبکه‌های اجتماعی به عنوان مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار، در مجموع توانایی ۶۶/۸ درصد از تغییرات ارتکاب به جرم در میان نوجوانان و جوانان را تبیین می‌نمایند. بر اساس بخش دیگری از یافته‌های تحقیق از آزمون F ، نتایج حکایت از آن دارد که بین استفاده از انواع فناوری‌های نوین ارتباطی و میزان ارتکاب جرم در میان جوانان و نوجوانان اختلاف معنی‌داری در سطح پنج صدم وجود دارد. در این میان، میانگین میزان بهره‌وری از ماهواره، بیشترین تأثیر را بر میزان ارتکاب جرم در میان نوجوانان و جوانان داراست. همچنین نتایج حاصل از آزمون T حکایت از آن دارد که میزان استفاده حداکثری از این فناوری‌های ارتباطی نوین، بیشترین تأثیر بر ارتکاب جرائم اخلاقی را از دید پاسخگویان داشته است. در پایان بر اساس یافته‌های تحقیق، پیشنهادهایی ارائه گردید.

واژگان کلیدی: فناوری‌های نوین ارتباطی، جرم، ماهواره، اینترنت، شبکه اجتماعی، نوجوان و جوان.

^{۱۲} کارشناس ارشد طراحی دفاع غیرعامل - قائم مقام سازمان بسیج اصناف کشور

^{۱۳} کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد صفادشت، کرج، ایران azimamani942@gmail.com

مقدمه

امروزه فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی، تحولات شگرفی در روند فعالیت جامعه بشری به وجود آورده است؛ به گونه‌ای که زندگی امروزی بدون استفاده از این فناوری با دشواری‌های فراوانی مواجه است. این در حالی است که برخی از اندیشمندان استدلال می‌کنند که «فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی جدید و نو ظهور» در حال دگرگون ساختن شیوه کار، سرگرمی، فکر و زندگی مردم سراسر جهان است. در واقع، احساس می‌شود که دگرگونی‌هایی بسیار بنیادی، فراگیر، در برگیرنده و از لحاظ کمی و کیفی بسیار متمایز در حال وقوع است که ما را به عصر جدیدی، به عنوان عصر اطلاعات و ارتباطات رهنمون می‌گرداند (امیری و روشندل، ۱۳۹۰ به نقل از آلبرتس و پاپ، ۱۳۸۵). در این عصر به تدریج، مهم‌ترین فعالیت اجتماعی انسان نظیر کار، تولید، خرید، فروش و معاشرت، آموزش و پژوهش و حتی جرائم و غیره از محیط فیزیکی و مادی به عرصه‌های دیجیتال و بین‌المللی منتقل می‌شوند.

رشد فزاینده فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی با آن که بر اساس برخی ویژگی‌های بی‌مانند خود، نوید بخش حیات بهتر با ویژگی‌هایی همچون توزیع عادلانه‌تر منابع، کم‌رنگ کردن مرزهای طبقاتی، جغرافیایی، برخورداری مادی و پیشینه خانوادگی بوده‌اند؛ لیکن به دنبال خود، انواع جدیدی از ناهنجاری‌ها، آسیب‌ها و جرائمی را امکان‌پذیر ساخته‌اند که می‌توان از آن‌ها به «نامطلوبیت فناورانه» تعبیر کرد (جاه‌بین و همکاران، ۱۳۹۷). این پیامدها شاید پیش‌بینی نشده و ناخواسته، متولیان، دانشوران و پژوهش‌گران را با وضعیت ویژه‌ای مواجه کرده است که طی آن نظارت، کنترل، برخورد و پیشگیری از آن‌ها صرفاً با نگاهی تک بُعدی و بدون خصایص فضای مجازی نه تنها میسر نیست؛ بلکه ممکن است اثرات ناخوشایندی را در پی داشته باشد. به بیان دیگر، با توجه به بدون مرز بودن جرایم فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی (از جمله فضای مجازی و اینترنت) و عدم وجود مرز فیزیکی مجرمان در هر نقطه‌ای از جهان، می‌توانند در نقطه‌ای دیگر که لزوماً در محل زندگی فرد مجرم نمی‌باشد، مرتکب جرم گردند و از سویی نیز مجرمان این حوزه صاحب دانش بوده و هر روزه از تکنیک‌ها و روش‌های جدید و نو ظهور مبتنی بر فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی برای ارتکاب جرم بهره می‌برند و به همین دلیل مراجع قضایی و انتظامی برای پیشگیری از این جرایم و کشف آن‌ها با چالش‌های نوینی مواجه هستند (روضه‌ای و همکاران، ۱۳۹۶).

فضای مجازی بسته به ساخت‌های اجتماعی شکل می‌گیرد و رشد فناوری، همگرایی رسانه‌ای و مسائل مربوط به آن، در شرایط اجتماعی گوناگون، برون‌دادهای متفاوتی داشته است. طبق گزارش معتبر سایت

«اینترنت ورداستیتز» که مستند به آمارهای «آی تی یو» اتحادیه بین‌المللی مخابرات راه دور است؛ ضریب نفوذ اینترنت در ایران در ماه مارس ۲۰۰۸، معادل ۳۴/۹ درصد بوده که برابر با ۲۳ میلیون نفر است. همچنین در این سایت، تعداد مشترکات اینترنت پرسرعت در ایران، در سپتامبر ۲۰۰۷ معادل ۴۶۵ هزار نفر گزارش شده است (عبدالرحمانی، ۱۳۹۷). آمار جدیدتر در سال ۱۳۹۴ حکایت از آن دارد که ۳۱ درصد مردم ایران به اینترنت و ۶۱ درصد به اینترنت تلفن همراه (از نوع اینترنت نسل دوم، سوم و چهارم) دسترسی دارند. این در حالی است که طبق اعلام گروه آمار مرکز مطالعات راهبردی قوه قضائیه در سال ۱۳۹۶ طی شش ماهه اول سال، تعداد پرونده‌های ثبت شده جرائم مرتبط با فناوری‌های نوین ارتباطی با تأکید بر فضای سایبری، در کل کشور ۱۰۶۰۹ فقره بوده که بیشترین تعداد پرونده‌ها مربوط به استان تهران با ۳۰۵۰ پرونده در رتبه اول و استان خراسان رضوی با ثبت ۱۱۰۹ پرونده، رتبه دوم را به خود اختصاص داده‌اند. در این میان قشر جوانان و نوجوانان بیشتر از فناوری‌های نوین ارتباطی تأثیر می‌پذیرند و این نوع فناوری در شکل‌دهی الگوهای رفتاری مطلوب یا نامطلوب در نزد این دسته از جمعیت کشور، نقش بسزایی دارند. لذا، بخشی از آسیب‌های فناوری نوین ارتباطی و یا ارتباط این فناوری با گرایش به آسیب‌های اجتماعی، یا ناآگاهی بخش عمده‌ای از بهره‌برداران (از جمله نوجوانان و جوانان) نیز مرتبط است و این عامل در کنار فقدان یک درک مشترک بین مدیران و دست‌اندرکاران این حوزه، شرایط پیچیده‌ای را برای امر مقابله با آسیب‌ها و وقوع جرائم ناشی از فناوری‌های نوین ارتباطی رقم زده است.

دنیای سایبر با ویژگی‌های منحصر به فرد خود در کنار دنیای کنونی، توجه هنجارشکنان را جلب کرده است. این فضای رها شده که هر لحظه بر گستره آن افزوده می‌شود، فرصت بسیار مناسبی را برای مرتکبان جرم و مجموعه چالش‌هایی را برای مراجع قضایی و انتظامی که سعی در کنترل این پدیده دارند، ایجاد کرده است. حال آن که، به دنبال گسترش و بسط فضای مجازی و افزایش دسترسی به آن، میل و اشتیاق و تنوع استفاده از آن نیز افزایش یافته است. این تمایل که با سرعت قابل توجهی در حال افزایش است، اگرچه زمینه مشارکت جوامع رادر فرآیند اقتصاد داده پردازی فراهم می‌سازد؛ اما در عین حال، شرایط و بستر مساعدی نیز برای ظهور پدیده‌های نوین بزهکاری به وجود آورده است. جرائم ارتكابی در فضای سایبری، یکی از این پدیده‌های نوین تلقی می‌شود (خداقلی، ۱۳۸۳). در حال حاضر، جرائم و تهدیدهای سایبری، به عنوان یکی از دغدغه‌های بزرگ هزاره سوم میلادی، آینده اجرای قوانین را در بسیاری از کشورهای جهان به مخاطره انداخته است. از مهمترین تهدیدات و آسیب-

های اجتماعی که امروزه منجر به ناامنی در جوامع پیشرفته و در حال توسعه از جمله کشور ایران شده است، وقوع جرائم در فضای سایبر می‌باشد. وقوع جرائم سایبری منجر به تخریب هویت ملی و دینی و افزایش آسیب‌های فرهنگی و سیاسی می‌باشند. در واقع، وقوع این جرائم را می‌توان ناشی از تأثیرات مدرنیته بر جوامع صنعتی دانست. چنین تحولاتی موجب گردیده تا محیط امنیتی انتظامی اغلب کشورهای جهان به صورت موثری تحت تأثیر دو مفهوم جهانی شدن و مجازی شدن جرائم قرار گیرند. بنابراین می‌توان گفت که با ظهور فناوری‌های نوین اطلاعاتی، انسان و جامعه امروز با چندین جهان مجزا و در عین حال مرتبط - که تحت عناوینی چون جهان واقعی، جهان مجازی، جهان وطنی و وطن جهانی از آن‌ها یاد می‌شود- روبرو است. جرایم ناشی از این وضعیت، محدوده‌ی وسیعی از فعالیت‌های زیان باری است که به بدنه اجتماع صدمه می‌زند (Croall, 2001). این جرایم تهدید بین‌المللی علیه نظم و امنیت جهانی به شمار می‌رود. کشورهایی که از فناوری پیشرفته اطلاعات بهره‌مندند و در عوض، ظرفیت اندکی برای مبارزه با جرایم مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات و رایانه‌ها دارند، به بهشتی برای ارتکاب جرایم سازمان یافته، تبدیل می‌شوند (Shelley, 2003). کشور ایران نیز همچون دیگر کشورهای جهان در مسیر این تحولات قرار گرفته و نشانه‌های این تحول در بسیاری از عرصه‌ها به خوبی نمایان است. این تغییرات به شکل واضح اثرات خود را در فرایند تحقق و فعلیت جرائم که مستلزم ۵ پیش شرط اساسی، «عنوان مجرمانه، انگیزه مجرمانه، راه‌های ارتکاب جرم، فرصت ارتکاب جرم و سازوکارهای کنترلی» است، بر جای گذاشته و به شکل‌های مختلف بر نوسانات جرم تأثیر می‌گذارند (فرجی‌ها، ۱۳۸۵). طبیعی است که این تحولات در جمهوری اسلامی ایران با توجه به شرایط خاص سیاسی و جایگاه ویژه آن، فرصت‌ها، آسیب‌ها و تهدیدهای خاصی را می‌آفریند که شناخت و مدیریت پدیده نوین «تهدیدات جرم سایبری» با توجه به ناتوانی نظریه‌های تهدیدشناسی جرم کلاسیک در تبیین گونه‌شناسی نسل مجرمان سایبری در کنار نسل انسان‌های سایبری، ضرورتی انکارناپذیر است. آنچه در این وادی در حال تغییر، به شدت مورد نیاز است، شناخت مسیرهای آتی تغییرات اجتماعی و ارزش‌های مورد پذیرش جامعه، و به تبع آن یافتن شیوه‌های نوین برخورد با این تغییرات می‌باشد. لذا، بررسی میزان استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی بر ارتکاب جرایم جوانان و نوجوانان می‌تواند از سویی، باعث نگاه علمی به این موضوع در کشور و مسائل مبتلا به آن گردد. از سوی دیگر، مطالعه این مهم باعث از بین بردن موانع پیش روی مقابله با چنین جرایمی و در نهایت باعث اتخاذ راهکارهایی جهت مقابله با این نوع جرائم، در میان دستگاه‌های دست‌اندرکار مرتبط

با فضای مجازی در خصوص نوجوانان و جوانان می‌تواند کارساز باشد. از این رو، مطالعه حاضر با هدف این که فناوری‌های نوین ارتباطی (اینترنت، ماهواره و تلفن همراه) تا چه اندازه بر ارتکاب جرائم بین جوانان و نوجوانان تأثیرگذارند، انجام پذیرفته است.

مروری بر ادبیات و پیشینه پژوهش

هرچند جایگاه و چرایی ارتکاب جرم در بین نوجوانان (چرایی و علل آن) جای بحث بسیار دارد و از زوایای گوناگون قابل بررسی و تبیین است؛ لیکن چون مجال مباحثه و موشکافی این مهم در این بررسی فراهم نیست؛ بنابراین تلاش شد تا به فراخور اهمیت موضوع، هر چند به صورت اجمالی مفاهیم کلیدی تعریف و مهم‌ترین نظریه‌های هر حوزه مطرح گردند.

جرم و جرم‌شناسی

بزهکاری به عنوان پدیده‌ای اجتماعی، معلول عوامل مختلف اجتماعی، فردی و محیطی است. همین امر سبب شده است که جرم‌شناسان در تحلیل فرآیند تکوین جرم نظریات متعدد و گاه متضادی را ارائه دهند؛ هر کدام از این تحلیل‌ها بر بخشی از جنبه‌های پدیده مجرمانه تأکید دارند. در ذیل به خلاصه‌ای از نظریات فشار اجتماعی، آنومی و کنترل اجتماعی پرداخته می‌شود. گروهی از جرم‌شناسان عوامل اقتصادی را در اختلال‌های اجتماعی بسیار با اهمیت و قاطع می‌دانند و به نوعی جبر اقتصادی معتقدند. این عده پدیده بزهکاری را ناشی از فقر دانسته‌اند و معتقدند که تقسیم ناعادلانه ثروت و نابرابری اجتماع، سبب اختلال‌های رفتاری و انحرافات می‌شوند که بعضی از آن‌ها به صورت عمل بزهکارانه نمود می‌یابند (Brush, 2007).

الف. نظریه فشار و آنومی

از نظر دورکیم جرم پدیده‌ای اجتماعی است که در همه جوامع اتفاق می‌افتد و این امر از تناقض هنجارها و گاهی فقدان یا ضعف هنجاری اجتماعی نشأت می‌گیرد. در تعریف دورکیم آنومی به نوعی بی‌سازمانی، اختلال، اغتشاش و گسستگی بی‌هنجاری در نظام جمعی اشاره دارد. او بی‌هنجاری را به مفهوم فقدان اجتماع درباره انحراف اجتماعی و انتظارات جمعی و آن چه جامعه به عنوان قواعد و الگوهای عمل برای اعضای خود متصور شده است، بکار می‌برد. در حقیقت آن‌ها هنجارها را شناخته‌اند و بر پایه آن فرض می‌کنند که دیگران هم آنان را مراعات خواهند کرد. دورکیم عدول از چنین قواعد و عدم متابعت از چنین هنجارهایی را نابهنجاری می‌نامد (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳). نظریه بی‌سازمانی اجتماعی تبیین

اندیشمندانه‌ای است که منشأ کجروی را به ساخت اجتماعی و فرهنگ مربوط می‌کند. این دیدگاه در تبیین کجروی هم گروهی و هم فردی می‌نگرد (سلیمی و داوری، ۱۳۸۸).

مرتون تأکید دارد که مفهوم آنومی خود را از مفهوم نظم اخلاقی دورکیم وام گرفته و آن را در زمینه وضعیت‌هایی به کار برده است که در آن ساختار اجتماعی آرزوهای متعارفی مانند ثروت و مالکیت اموال را بر می‌انگیزد و در همان حال شیوه‌های مقبول دستیابی به آن‌ها را محدود می‌کند. او بی‌هنجاری را فشاری می‌داند که وقتی هنجارهای پذیرفته شده با واقعیت اجتماعی در ستیزند، بر رفتار فرد وارد می‌آید. در وضعیت آنومی حالت مبهمی در اوضاع احوال ارتباط فرد با جامعه است که در آن هنجارها یا از بین رفته‌اند یا تضعیف می‌شوند یا با هم تضاد دارند؛ وضعیتی که ارزش‌ها و اهداف مشترک را از اعضای جامعه می‌گیرد و در عین حال سبب می‌شود که آنان، دیگر رهنمودهای رفتار و خطوط راهنمایی اخلاقی بر خویش نیابند (فرانک و ماری لین دی، ۱۳۹۱). بر پایه این تحلیل در زمینه انجام دادن شعائر و مراسم دینی جمعی، حس انسجام و همبستگی گروهی میان پیروان گروه‌های دینی تحکیم و تقویت می‌شود. جامعه از بی‌هنجاری‌هایی می‌یابد، شعائر و مراسم دینی، افراد را از نگرانی‌ها و دغدغه‌های زندگی اجتماعی مادی دنیوی دور می‌کند و آن‌ها را وارد سپهر متعال‌تری می‌کند که در آن حس می‌کنند که با نیروهای برتر در تماس هستند.

بر اساس «نظریه فشار» عواملی در جامعه وجود دارد که برخی از مردم را تحت فشار قرار می‌دهند و آنان را به بزهکاری مجبور می‌کنند. مرتون این فشار را ناشی از ناتوانی شخص در دستیابی به اهداف مقبول اجتماعی می‌داند و معتقد است موفقیت از دیدگاه جامعه، صرفاً موفقیت مالی است؛ لیکن ابزار دستیابی به آن در اختیار افراد قرار نمی‌گیرد؛ از این رو افراد برای دستیابی به پایگاه اقتصادی مورد نظر در جامعه، به بزهکاری دست می‌زنند. او پایگاه اقتصادی را در گرایش افراد به جرم بسیار مهم می‌داند. البته مرتون تأکید دارد که همه افراد به فشارهای اجتماعی ناشی از دسترس نداشتن به فرصت‌های مشروع برای تحقق اهداف، واکنش یکسانی نشان نمی‌دهند و همه فرودستان برای دستیابی به اهداف مقبول اجتماعی کج رفتاری نمی‌کنند، بلکه هر کس به طریقی خود را با محیط سازگار می‌کند و از جمله نوآوری، طغیان، استفاده از ابزار نامشروع و کناره‌گیری از جامعه.

کلوارد و اوهلین با ترکیب نظریه مرتون و ساترلند، محرومیت از فرصت‌های مشروع برای نیل به هدف را عامل فشار بر افراد و گرایش به بزهکاری می‌دانند. هنگامی که فاصله بین امیال تحقق نیافته و فرصت زیاد می‌شود؛ نوجوان ناچار به گزینه غیرقانونی متوسل می‌شوند. کنش بزهکارانه نه تنها مستلزم

دستیابی به وسایل غیرقانونی است، بلکه وجود فرصت‌های نامشروع نیز در آن دخالت دارد. حتی فرصت‌های غیرقانونی نیز به طور مساوی در اختیار همگان نیست (جوانمرد، ۱۳۹۰). با لحاظ این نظریه، دینداری، موفقیت مالی و پایگاه اقتصادی را هدف اصلی زندگی و عامل برتری انسان نمی‌داند تا نبود فرصت‌ها برای تحصیل آن، فشاری را بر افراد تحمیل کند؛ بلکه از دیدگاه دین کسی نزد خداوند پایگاه بالاتری دارد که با تقواتر است. در آموزه‌های دین، مادی‌گرایی مذموم است و تحصیل ثروت صرفاً برای رفع نیازهای ضروری مجاز خواهد بود. دین با توصیه به قناعت، احسان، صدقه و خودداری از اسراف و تبذیر، قرض دادن و ذکات و غیره سعی دارد تا نیازهای مالی و مادی را به عنوان عامل فشار برای اعضای جامعه برطرف کند. امام علی (ع) سختی‌ها را عامل سازنده انسان و فقر را از مصادیق بارز سختی می‌داند و در زمینه پیشگیری از آن مبارزه با فقر را تکلیف آحاد جامعه معرفی می‌کند و می‌فرماید: «اگر یکی از شما خویشاوند خود را درویش ببیند، مبدا یاری خویش از او دریغ دارد و از پای بنشیند آن هم به چیزی که اگر نبخشیده بر مال او نیفزاید و اگر بخشیده، کاهش در مالش پدید نیاید».

ب. نظریه کنترل اجتماعی

نظریه کنترل اجتماعی فرض می‌کند که افراد به دلیل ضعف نیروهای بازدارنده (از جمله دین) مرتکب جرم می‌شوند؛ نه به دلیل نیرومندی نیروهای سوق دهنده. این تبیین‌ها بر خلاف تبیین‌های دیگر، تمایلی به یافتن انگیزه و علل رفتار کجروانه ندارد و بیشتر به موقعیتی توجه دارند که در آن افراد برای انجام دادن این نوع رفتار، آزادی بیشتری کسب می‌کنند. پس این تبیین وقوع کجروی را بر حسب وجود ضعف در فرآیند کنترل اجتماعی در جامعه و ناکارآمدی آن در هر دو بُعد درونی و بیرونی تعیین می‌کنند. در نگاه کلی این دسته تبیین‌ها بر ارتباط بین میزان کنترل اجتماعی اعم از داخلی و خارجی با جرم می‌پردازد. هیرشی و رگل‌سفرایدی و هیگ به عنوان پیشگامان نظریه کنترل اجتماعی با تکیه بر نظریات دورکیم و با الهام از آنومی، وی به ابداع و بسط این نظریه پرداخته‌اند (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳). هیرشی مهم‌ترین صاحب نظریه رویکرد کنترل اجتماعی، علت هم‌نوایی افراد با هنجارهای اجتماعی را پیوند اجتماعی آن‌ها دانسته است. هیرشی مدعی شده که پیوند میان فرد و جامعه، عامل اصلی کنترل رفتارهای فردی است و ضعف این پیوند یا نبود آن موجب رفتاری می‌شود. از نظر هیرشی پیوند فرد با جامعه چهار جزء اصلی دارد و آن‌ها عبارتند از تعلق خاطر، تعهد، درگیر شدن و اعتقاد (سیفی قره‌یتاق و خالقی، ۱۳۹۴).

۱. دلبستگی و علاقه

این جزء بیانگر میزان وابستگی فرد به اشخاص دیگر در خانواده و محیط و نهادهای اجتماعی است؛ افرادی که به دیگران علاقه دارند و ارتباطات آن‌ها گسترده‌تر است، کمتر احتمال دارد که به سوی جرم کشیده شوند؛

۲. تعهد

بیانگر میزان پذیرش هدف‌های مرسوم جامعه و همچنین احساس دینی است که فرد نسبت به جامعه بر دوش خود احساس می‌کند. به عبارت دیگر هر چه فرد در محیط‌هایی مانند محیط تحصیل، اشتغال، خانه و مانند آن نیاز بیشتری به سرمایه‌گذاری در زمینه کنش‌های موافق با جامعه احساس کند و در این زمینه سرمایه‌گذاری بیشتر کند؛ دلیل بیشتری خواهد داشت که برای حفاظت از دستاوردهای خود با دیگران هم‌نوا بماند؛

۳. مشارکت، درگیری و مشغولیت

به نظر هیرشی کسانی که گرفتار کار و زندگی خانوادگی هستند، معمولاً فرصت کمتری برای درگیر شدن در رفتارهای مجرمانه دارند، ولی کسانی که در فعالیت متعارف جامعه مشارکت ندارد؛ فرصت و آزادی عملی بیشتری برای دست یازیدن به جرم می‌یابند؛

۴. باور و ایمان

این جزء بیانگر میزان اعتقاد و باور او به اعتبار قواعد اخلاقی، اجتماعی و وفاداری وی به آنهاست؛ کسانی که اعتقاد و وفاداری نسبت به هنجارهای اخلاقی و اجتماعی ندارد، تمایل بیشتری به نادیده گرفتن دارند و بیشتر به کجروی مبادرت می‌ورزند (Hirschi, 2002). گرشام سایکس و دیوید ماتزا در تحقیقات خویش به شکلی همگام با نظریه کنترل، بر نقش فشارهای عاطفی و ارزشی جامعه به عنوان عامل بازدارنده جرم تأکید دارند؛ اما به تصریح برخی از محققان الگوی تبیینی آن‌ها بیشتر به نظریه یادگیری اجتماعی گرایش دارد. آنان هانند ساترلند معتقدند جرم همانند سایر رفتار آموختنی است که در معاشرت با دیگران یا خرده فرهنگ‌ها آموخته می‌شود (Topalli, 2006).

در نظریه کنترل هیرشی به نقش مؤثر نهاد و سازمان‌هایی نظیر مدرسه و مسجد بر کاهش جرم تأکید شده است. اعتقادات دینی، شرکت در مناسک دینی جمعی در جامعه مذهبی سبب پیوند افراد آن جامعه بر پایه مفاهیم مشترک می‌شود که این مفاهیم افراد آن جامعه را از درون کنترل می‌کند و در اثر این خود کنترلی وقوع جرایم کاهش می‌یابد.

فناوری‌های نوین ارتباطی

در دنیای امروز انقلاب فناوری‌های ارتباطی - اطلاعاتی (ماهواره، اینترنت و شبکه‌های اجتماعی) جنبه‌های مختلف زندگی انسان را تحت تأثیر قرار داده است (نقیب‌السادات، ۱۳۸۹). فناوری اطلاعات و ارتباطات در بردارندهٔ سخت افزار، نرم افزار، انسان افراز و شبکه افراز است که فرآیند پویای اطلاعات، در قالب اثربخشی این تکنولوژی امکان پذیر است (Mesda, 2003).

اینترنت انقلابی عظیم در دنیای ارتباطات است که مرز جغرافیایی نمی‌شناسد (Leiner et al., 2001). تعریف اینترنت به دلیل سیال بودن آن دشوار است. "اینترنت" شبکه‌ای الکترونیکی از شبکه‌ای است که خانه‌ها و دفاتر کاری را به یکدیگر متصل می‌سازد و مردم از آن برای تبادل پست الکترونیک، مشارکت در فضاهای تعاملی گوناگون و مشاهده سایت‌های اطلاعاتی «شبکه گسترده جهانی» بهره می‌گیرند (Dimaggio, 2003) و «مک کوایل» آن را چنین تعریف می‌کند: «نظام گسترده جهانی شبکه‌های به هم پیوسته که با استفاده از زیرساخت ارتباطات دور در حال حاضر شمار زیادی از انواع مبادلات و ارتباطات کامپیوتری را پشتیبانی می‌کند و در برگیرنده رایزنی بانک‌های اطلاعاتی، سایت‌ها و صفحه‌های وب، برهم‌کنش‌هایی به صورت گفتگو، پست الکترونیک و انواع مختلفی از معاملات مالی و تجاری الکترونیک است» (MaQuail, 2005). در عصری که فراارتباطات نامیده می‌شود، به سختی می‌توان منکر متغیری چنین قدرتمند در عرصه زندگی بشر شد. اگر چه بنا به تعریفی فناوری سازماندهی دانش برای مقاصد علمی به کار می‌رود اما نباید زوایای منفی و اجتماعی آن را نادیده گرفت. امروزه رسانه‌های جمعی یکی از پیچیده‌ترین عناصر قابل طرح در انحرافات اجتماعی و قانونی هستند. توسعه اینترنت فراهم کننده پشتوانه مادی مناسب برای گسترش فردگرایی شبکه‌ای به عنوان الگوی مسلط جامعه‌پذیری است (Castells, 2001). اگر چه اینترنت امروزه مانند تلفن یک نیاز اساسی محسوب نمی‌شود؛ لیکن دارای خصوصیتی است که سبب جذب جوانان می‌شود و زمان زیادی نخواهد گذشت که اهمیت آن به اهمیت تلفن برسد.

واژه انگلیسی Satellite از کلمه لاتین Satells به معنی همراه، دنباله رو یا محافظ شخصی گرفته شده است (یونچی، ۱۳۸۱). ماهواره وسیله‌ای است که برای گردش به دور زمین یا سیاره‌ای دیگر، به فضا پرتاب می‌شود. اغلب کشورها از اواسط دهه ۱۹۹۰ برنامه‌هایی را برای بهره‌وری ملی از ماهواره به اجراء گذاشته‌اند که از جمله آن‌ها می‌توان به استفاده از برنامه کانال‌های ماهواره ای خارجی، برای بالا بردن حجم، نوع و کیفیت کانال‌های در دسترس مردم کشور اشاره کرد. هدف این نوع بهره‌برداری، جبران نقصان‌های کمی و کیفی تولیدات و محتوای کانال‌های تلویزیونی مرسوم و جلب توجه مخاطبان

به کانال‌های کنترل شده است که برای پیشگیری از قرار گرفتن افراد در معرض پیام‌های مخرب فرهنگی و سیاسی کانال‌های نامطلوب صورت می‌گیرد (نقیب‌السادات و قانع، ۱۳۹۱).

به دنبال گسترش و بسط فضای مجازی و افزایش دسترسی به آن، میل و اشتیاق و تنوع استفاده از آن نیز افزایش یافته است. این تمایل که با سرعت قابل توجهی در حال افزایش است؛ اگر چه زمینه مشارکت جوامع را در فرآیند اقتصاد داده‌پردازی فراهم می‌سازد؛ اما در عین حال، شرایط و بستر مساعدی نیز برای ظهور پدیده‌ای نوین بزهکاری به وجود آورده است. جرائم ارتكابی در فضای سایبری، یکی از این پدیده‌های نوین تلقی می‌شود. به بیان دیگر، دنیای سایبر با ویژگی‌های منحصر به فرد خود در کنار دنیای کنونی، توجه هنجارشکنان را جلب کرده است. این فضای رها شده که هر لحظه بر گستره آن افزوده می‌شود، فرصت بسیار مناسبی را برای مرتکبان جرم و مجموعه چالش‌هایی را برای مراجع قضایی و انتظامی که سعی در کنترل این پدیده دارند، ایجاد کرده است.

برخی معتقدند اگر چه فضای سایبری چالش‌های جدیدی را پدید آورده است؛ اما مکانیسم‌های زیرین ارتكاب جرم در فضای مجازی همانند جهان واقعی است. این دسته از محققان، جرائم نوظهور سایبری را با استفاده از نظریه‌های سنتی تبیین کرده‌اند و در این میان، نظریه خودکنترلی، نظریه یادگیری اجتماعی و نظریه سبک زندگی - فعالیت‌های روتین بیش‌ترین سهم را داشته‌اند. برخی دیگر نیز به تدوین نظریه‌های جدید یا بازنویسی نظریه‌های قدیمی اعتقاد دارند؛ چرا که تصور می‌کنند جرائم سایبری، نوع جدیدی از جرائم هستند (Bolden and Nalla, 2014). این دو دیدگاه منجر به تعاریف مختلفی از جرائم سایبری شده است. از میان تعاریف متعدد ارائه شده از جرائم سایبری، به نظر می‌رسد که تعریف به کار رفته توسط مک گوئیر و داوولینگ، تعریفی کامل و جامع باشد. آن‌ها جرائم سایبری را به عنوان مفهومی چتری^۱ تعریف می‌کنند که دو نوع فعالیت مجرمانه کاملاً متمایز ولی مربوط به هم را پوشش می‌دهد: جرائم وابسته به فضای سایبری و جرائم ممکن شده توسط فضای سایبری (McGuire and Dowling, 2013).

پیشینه پژوهش

1. Umbrella Term

نتایج مطالعات گذشته و مرور مطالعات مربوط به موضوع در زمینه تحقیق این امکان را در اختیار محقق قرار می‌دهد که نتایج تحقیقات خود را با تحقیقات دیگران مقایسه کرده و در جهت تکمیل تحقیقات پیشینیان و رفع نقاط ضعف آن مطالعات بپردازد. لذا در جهت تحقق هدف مذکور، نتایج تحقیقات خود را در پایان با مطالعات مقایسه کرده تا از این طریق در تکمیل موضوع تحقیق اقدامات لازم به عمل آید.

بر اساس مروری بر پیشینه نگاشته‌ها در بررسی درون مرزی، امیری و روشندل اربطانی (۱۳۸۹) در مطالعه‌ای تحت عنوان "دورنمای اثرات فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی بر جرائم اجتماعی" پرداخته‌اند. در واقع هدف از تدوین این مقاله، مطالعه آثار ظهور فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی چون اینترنت، ماهواره و تلفن همراه، در فرآیند شکل‌گیری جرائم در پنج سال آینده در ایران می‌باشد. این فناوری‌ها دامنه مرزهای متعارف محیط فعالیت ناجا را که پیش از این در دنیای واقعی و ملی تعریف شده بود به دنیای مجازی و بین‌المللی کشانده است. چنین تغییرات محیطی حامل تهدیدات و فرصت‌هایی است که از پیامدهای غیر قابل اجتناب آن، تغییر در کمیت و کیفیت جرائم می‌باشد. در تغییر کمیت، تعداد و فراوانی جرائم افزایش یا کاهش می‌یابد و در تغییر کیفیت، ماهیت جرائم و فرایند تحقق و فعلیت آن‌ها مد نظر قرار می‌گیرد. دو فرضیه، محور این مطالعه را تشکیل می‌دهند که برای آزمون آن‌ها از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی استفاده گردیده است. جامعه آماری این پژوهش را مدیران و کارشناسان ارشد ناجا و خبرگان آشنا به موضوع تحقیق تشکیل می‌دهند که بر اساس فرمول نمونه‌گیری از جامعه محدود، تعداد ۴۰ نفر از آن‌ها به عنوان نمونه آماری انتخاب گردیدند. از دو روش پرسشنامه و مراجعه به اسناد و مدارک برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده گردیده است. نتایج حاصل از تحلیل اطلاعات نشان می‌دهد که فن‌آوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی از طریق تغییر صحنه جرم، ابزارها، روش‌ها و انگیزه‌های ارتکاب جرم بر فرایند شکل‌گیری جرائم تأثیر گذاشته و کمیت و کیفیت آن‌ها را دستخوش تغییر می‌نماید.

در مطالعه دیگری که توسط نقیب السادات و قانع (۱۳۹۱) با هدف سنجش رابطه بهره‌برداری از فناوری‌های نوین ارتباطی (اینترنت و ماهواره) و گرایش به آسیب‌های اجتماعی (اعتیاد) صورت گرفته است. این پژوهش از نوع کاربردی و از شاخه توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش جوانان ۱۵ تا ۳۰ سال در مناطق ۲ و ۱۸ شهر تهران و حجم نمونه ۴۰۰ نفر محاسبه گردید. برای جمع‌آوری اطلاعات

از ابزار پرسشنامه و برای تحلیل داده‌ها از آزمون همبستگی پیرسون، آزمون من - ویتنی و مدل معادلات ساختاری استفاده گردید. نتایج آزمون همبستگی نشان داد که بین تمام ابعاد فناوری‌های نوین ارتباطی و گرایش به اعتیاد رابطه معناداری وجود دارد. نتایج آزمون من - ویتنی نشان داد که بین همه متغیرها به-جز متغیر مدت بهره‌برداری از فناوری در مناطق ۲ و ۱۸ تفاوت معناداری وجود نداشت. یافته‌های حاصل از مدل معادلات ساختاری نشان داد که نوع استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی بیش از متغیرهای دیگر در تغییرات گرایش به اعتیاد سهم دارد و در میان فناوری‌های نوین ارتباطی، اینترنت بیش از ماهواره در گرایش به اعتیاد نقش دارد.

در مطالعه دیگر، شاه‌محمدی و تاهو (۱۳۹۳) تحت عنوان "بررسی شیوه‌های پیشگیری از جرایم سایبری مبتنی بر فناوری اطلاعات" دریافتند که فضای مجازی با وجود مزایای فراوانش، به دلیل ویژگی‌هایی مانند امکان تحصیل هویت‌های گوناگون، گمنامی و سهولت انجام اعمال مختلف، موجب مهاجرت بسیاری از جرایم به آن شده است و مسئولیت ناجا را که متولی برقراری نظم و امنیت است، دشوار می-سازد. هدف اصلی این مقاله، تبیین شیوه‌های ارتکاب جرایم سایبری و نحوه پیشگیری از آن است. این تحقیق از نظر نوع و هدف، کاربردی و از نظر روش‌های کمی گردآوری داده‌ها توصیفی - پیمایشی است. جامعه آماری این تحقیق را کلیه کارشناسان و متخصصان و صاحب نظران حوزه فناوری اطلاعات، معاونت پیشگیری پلیس فتای ناجا و قم در سال ۱۳۹۱ تشکیل می‌دهند که به دلیل محدود بودن جامعه آماری کلیه افراد جامعه به شیوه تمام شماری انتخاب و مورد ارزیابی قرار گرفتند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسش‌نامه محقق ساخته است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که شیوه‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات شامل ردیابی هویت مجازی مهاجمان، گشت فضای مجازی و کنترل و نظارت بر فضای مجازی، جمع آوری ادله الکترونیکی جرم و مستندسازی صحنه جرم در پیشگیری از جرایم سایبر تأثیر دارد.

همچنین در مطالعه دیگر، تحت عنوان نقش شبکه‌های اجتماعی موبایلی در وقوع جرائم اخلاقی که توسط عبدالرحمانی و همکاران (۱۳۹۷) انجام پذیرفت؛ محققان با این مقدمه که، تحول گسترده در عرصه ارتباطات انسانی، چشم انداز کاملاً متفاوتی در روابط اجتماعی انسان‌ها ایجاد کرده است که محصول این تحول، شبکه‌های اجتماعی هستند که به راحتی در دسترس همگان قرار گرفته و آسیب-های جدی فراوانی را به دنبال داشته‌اند. این پژوهش با هدف بررسی نقش شبکه‌های اجتماعی موبایلی در وقوع جرائم اخلاقی در شهر اصفهان به روش توصیفی تحلیلی از نوع پیمایشی انجام شده است و تحلیل شده است. جامعه آماری شامل همه شهروندان اصفهانی (در سال ۱۳۹۳) و حجم نمونه براساس

فرمول کوکران، تعداد ۳۸۴ نفر (و برای احتیاط ۳۹۵ نفر) به عنوان حجم نمونه به روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. روش گردآوری اطلاعات، میدانی و ابزار آن پرسش نامه محقق ساخته بوده است. بر اساس نتایج به دست آمده، «کمرنگ کردن ارزش‌ها»، «تضعیف نظارت خانواده» مشخص شد که متغیر شبکه‌هایی اجتماعی از طریق «ترویج سبک زندگی جدید و آگاهی کاذب» و «ترویج بی بندوباری»، «عادی‌سازی ناهنجارها» جرائم اخلاقی در شهر اصفهان نقش دارد. رسانه‌های موبایلی گرچه باعث تسهیل در توسعه ارتباطات می‌شوند، اما بدون شک زمینه‌ساز بسیاری از جرائم در میان خانواده‌ها خواهند شد. لذا پیشنهاد می‌شود نقش نظارتی خانواده‌ها در شبکه‌های اجتماعی موبایلی پررنگ‌تر شود تا اثرات سوء رسانه‌های موبایلی را کاهش دهند.

روش تحقیق

این تحقیق از لحاظ کنترل متغیرها غیرآزمایشی، به لحاظ هدف از نوع تحقیقات کاربردی^{۱۴} و از لحاظ روش، از نوع تحقیقات توصیفی - همبستگی بوده که به صورت پیمایشی انجام گرفته است. جامعه آماری تحقیق حاضر را کارکنان نیروی انتظامی در منطقه ۱۷ تهران بزرگ و پایگاه‌های پلیس پیشگیری در آن منطقه، به عنوان جامعه آماری تحقیق تشکیل می‌دهند ($N=97$). برای تعیین حجم نمونه از جامعه آماری، از جدول بارتلت و همکاران، استفاده شده و حجم نمونه ۸۳ نفر برآورد گردید ($n=83$). به منظور انتخاب نمونه‌ها از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، بهره گرفته شده است. ابزار پژوهش پرسش‌نامه‌ای در سه بخش مشخصه‌های فردی و حرفه‌ای پاسخگویان و پژوهش‌های مرتبط با ارتکاب جرم در بین جوانان و نوجوانان (مشمول بر ۱۵ گویه و بر حسب طیف لیکرت پنج سطحی از خیلی کم = ۱ تا خیلی زیاد = ۵) و تأثیر فناوری‌های نوین ارتباطی (با تأکید بر ماهواره، شبکه‌های اجتماعی و اینترنت) (مشمول بر ۱۲ سوال در قالب طیف لیکرت پنج سطحی از خیلی کم = ۱ تا خیلی زیاد = ۵) تشکیل شده بود. روایی پرسش‌نامه به وسیله جمعی از متخصصان تأیید گردید. همچنین، مطالعه مقدماتی نیز برای بدست آوردن پایایی ابزار پژوهش انجام شد و ضرایب آلفای کرونباخ برای قسمت‌های مختلف پرسش‌نامه بین ۰/۸۴۸ تا ۰/۹۲۱ محاسبه شد، که نشان می‌دهد پرسش‌نامه از پایایی مناسبی برخوردار است (جدول ۱). در این تحقیق به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS win22 استفاده شده است. همچنین، در پژوهش حاضر جهت تحلیل داده‌ها و دستیابی به اهداف مذکور از روش‌های آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده گردید.

¹⁴ Applied Research

جدول ۱: تعداد گویه‌ها و مقدار آلفای کرونباخ برای بخش‌های مختلف پرسشنامه

بخش	زیر بخش	تعداد گویه‌ها	کرونباخ آلفا
فناوری‌های نوین ارتباطی	ماهواره	۴	۰/۸۸۳
	شبکه‌های اجتماعی	۴	۰/۸۴۸
	اینترنت	۴	۰/۹۲۱
ارتکاب جرم (نگرش به رفتار بزهکارانه) در نوجوانان و جوانان		۱۵	۰/۸۹۴
کل		۲۷	۰/۸۸۶

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

یافته‌ها که برون داد فرایند تحقیق هستند، موجودیت تحقیق را توجیه و اثبات می‌نمایند. در پژوهش حاضر نیز یافته‌ها در دو قسمت یافته‌های توصیفی و یافته‌های استنباطی ارائه می‌شود. در بخش آمار توصیفی با استفاده از مشخصه‌های آماری نظیر فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار به توصیف ویژگی‌های شخصی و حرفه‌ای پاسخگویان و رتبه‌بندی مؤلفه‌های تحقیق از دیدگاه پاسخگویان (خبرگان و کارشناسان نیروی انتظامی)، پرداخته می‌شود. در بخش آمار استنباطی نیز فرضیه‌های تحقیق مورد آزمون آماری قرار خواهند گرفت.

الف. آمار توصیفی

بررسی نشان دهنده آن است که بیشترین فراوانی در گروه سنی ۳۰ تا ۴۰ سال و کمترین فراوانی در رده سنی کمتر از ۳۰ سال قرار گرفته‌اند. توزیع فراوانی سابقه شغلی نشان دهنده آن است که بیشترین فراوانی در خصوص سابقه شغلی بین ۱۰ تا ۲۰ سال (۵۷ نفر، ۶۸/۷ درصد) و کمترین فراوانی سابقه شغلی کمتر از ۱۰ سال قرار گرفته‌اند و میانگین سابقه شغلی آنان در حدود ۱۶ سال با انحراف معیار ۳/۳۹ سال بوده است. همچنین، اطلاعات بدست آمده در زمینه سطح تحصیلات پاسخگویان حاکی از آن است که ۶۳/۸٪ از افراد مورد مطالعه با بیشترین فراوانی (۵۳ نفر) دارای تحصیلات در سطح لیسانس می‌باشند.

رتبه‌بندی گویه‌های نگرش (رفتار) منجر به ارتکاب جرم از دیدگاه پاسخگویان

در این مطالعه جهت بررسی نگرش (رفتار) منجر به ارتکاب جرم از دیدگاه پاسخگویان از ۱۵ گویه استفاده شد. بر اساس یافته‌های تحقیق (جدول ۲) گویه‌های "تماشای فیلم‌های غیرمجاز" با میانگین ۳/۷۶، "معاشرت و دوستی با غیرهمجنس" با میانگین ۳/۷۳ و "مصرف سیگار" با میانگین ۳/۶۸ در

رتبه‌های بالای اهمیت از نظر پاسخگویان مورد مطالعه قرار گرفتند. همچنین گویه "حمل چاقو و اشیاء مشابه" با میانگین ۲/۸۰ در جایگاه آخر قرار گرفت (جدول ۲).

جدول ۲: رتبه‌بندی گویه‌های ارتکاب جرم در بین جوانان و نوجوانان از دیدگاه پاسخگویان (n=۸۳)

رتبه	انحراف معیار	میانگین *	گویه‌ها
۱	۰/۹۶	۳/۷۶	تماشای فیلم‌های غیرمجاز
۲	۱/۲۸	۳/۷۳	معاشرت و دوستی با غیرهمجنس
۳	۱/۲۵	۳/۶۸	مصرف سیگار
۴	۱/۴۰	۳/۶۱	مصرف نوشیدنی‌های غیرمجاز (مشروبات الکلی)
۵	۱/۳۳	۳/۵۵	مصرف مواد مخدر
۶	۱/۳۷	۳/۵۴	ایستادن در مقابل معلم یا والدین و بی‌احترامی به آن‌ها
۷	۱/۲۶	۳/۴۵	شکستن وسایل عمومی (مانند خراب کردن صندلی یا شیر آب در پارک و غیره)
۸	۱/۳۸	۳/۳۰	رانندگی بدون گواهینامه
۹	۱/۵۲	۳/۲۹	قهر از والدین و حضور نداشتن در منزل
۱۰	۱/۳۹	۳/۲۷	برداشتن پول از جایی یا از کسی بدون اجازه
۱۱	۱/۳۳	۳/۲۶	برداشتن وسایل از مغازه بدون پرداخت پول
۱۲	۱/۳۸	۳/۱۸	شرکت در میهمانی‌های غیرمجاز
۱۳	۱/۳۶	۳/۱۷	رد و بدل کردن عکس و فیلم غیرمجاز
۱۴	۱/۳۹	۲/۹۱	حمل چاقو و اشیاء مشابه
۱۵	۱/۴۴	۲/۸۰	فرار یا غیبت از مدرسه
	۱/۳۴	۳/۳۶	کل

*: بر حسب طیف لیکرت از: ۱. خیلی کم؛ ۲. کم؛ ۳. متوسط؛ ۴. زیاد؛ ۵. خیلی زیاد

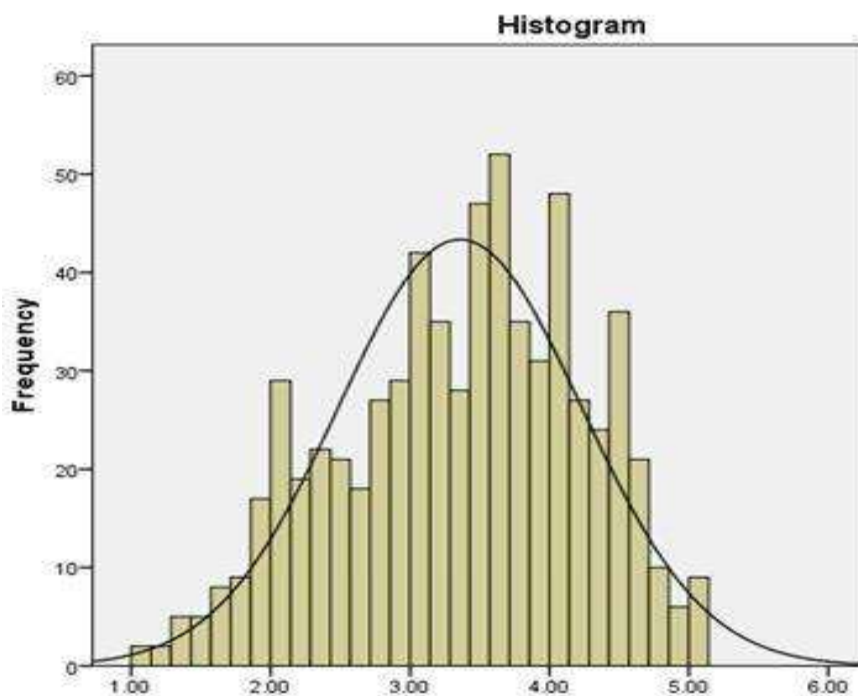
ب. آمار استنباطی

تطابق توزیع (نرمال بودن) داده‌ها

برای استفاده از تکنیک آماری باید مشخص نمود که داده‌های جمع آوری شده از توزیع نرمال برخوردار است یا غیر نرمال؟ از این رو، قبل از هرگونه آزمونی که با فرض نرمال بودن داده‌ها صورت می‌گیرد؛ بایستی از نرمال بودن جامعه اطمینان حاصل گردد که این خود می‌تواند به عنوان ملاک استفاده از آزمون‌های پارامتریک و غیرپارامتریک معرفی گردد. از جمله آزمون‌هایی که برای بررسی توزیع آماری متغیرها، می‌توان بهره برد به آزمون‌های کولموگروف - اسمیرنوف^۱، شاپیرو و ویلک^۲ و غیره می‌توان اشاره کرد که جزء آزمون‌های نیکویی - برازش هستند. لذا در این مطالعه، به منظور بررسی نرمال بودن متغیر وابسته (نگرش به ارتکاب جرم در میان جوانان و نوجوانان) از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف استفاده گردیده است. بر مبنای جدول (۳) عدم سطح معنی‌داری، فرض نرمال بودن متغیرها را تأیید می‌نماید؛ به بیان دیگر با توجه به نتایج جدول ذیل، از آنجائی که مقدار سطح معنی‌داری برای متغیر وابسته، بزرگ‌تر از مقدار خطا $\alpha=0/05$ است؛ بنابراین توزیع فراوانی گویه‌های متغیر وابسته دارای توزیع نرمال می‌باشند (نمودار ۱) و استفاده از آزمون‌های پارامتری از جمله آزمون مقایسه میانگین‌ها، تحلیل همبستگی و رگرسیون چندگانه بلامانع است.

جدول ۳: آزمون کولموگروف اسمیرنوف جهت سنجش نرمال بودن متغیر وابسته

شاخص	میانگین	نمونه	آماره K-S	سطح معنی‌داری	
		۳/۳۶	۸۳	۰/۰۷۵	۰/۳۸۱



۱. Kolmogorov-Smirnov

۲. Shapiro & Wilk

نمودار ۱: توزیع نرمال متغیر وابسته (نگرش به ارتکاب جرم در میان جوانان و نوجوانان)

آزمون همبستگی بین متغیرها

جهت بررسی ارتباط بین بهره‌برداری از فناوری‌های نوین ارتباطی (به لحاظ زمان بهره‌برداری، مدت بهره‌برداری و نوع بهره‌برداری) در سه حوزه ارتباطی (ماهواره، اینترنت و شبکه‌های اجتماعی) با متغیر نگرش به ارتکاب جرم در میان نوجوانان و جوانان، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. برای توصیف میزان همبستگی بین متغیرها از الگوی معروف به قراردادهای دیویس (Davis, 1977) استفاده شد. بر اساس این الگو، ضرایب همبستگی ۰/۰۹-۰/۰۱، جزئی؛ ۰/۲۹-۰/۱۰، ضعیف؛ ۰/۴۹-۰/۳۰، متوسط؛ ۰/۶۹-۰/۵۰، نسبتاً قوی و ۰/۷۰ بالاتر، خیلی قوی توصیف می‌شوند. نتایج کسب شده از تحلیل همبستگی بین متغیر وابسته (نگرش نسبت به ارتکاب جرم در بین نوجوانان و جوانان) با متغیرهای مستقل مورد مطالعه، در جدول ۴-۷ نشان داده شده است. بر اساس اطلاعات کسب شده بین بهره‌برداری از اینترنت ($r=0/315$)، ماهواره ($r=0/544$) و بهره‌برداری از شبکه‌های اجتماعی ($r=0/509$) با میزان ارتکاب جرم در بین جوانان و نوجوانان همبستگی مثبت و معنی‌داری در سطح یک صدم وجود دارد. به بیان دیگر می‌توان چنین استنتاج کرد که هر چه قدر رتبه هر یک از مؤلفه‌های اشاره شده در زمان بهره‌برداری، مدت و نوع بهره‌برداری ارتقاء و افزایش یابد، به همان اندازه میزان ارتکاب به جرم در میان نوجوانان و جوانان به طور محسوسی افزایش خواهد نمود (جدول ۴).

جدول ۴: ماتریس ضرایب همبستگی بین متغیرهای اصلی تحقیق

متغیر (بهره‌برداری از فناوری نوین)	اینترنت (X_1)	شبکه‌های اجتماعی (X_2)	ماهواره (X_3)	نگرش به جرم (X_4)
اینترنت (X_1)	۱			
شبکه‌های اجتماعی (X_2)	$0/321^{**}$ ($0/001$)	۱		
ماهواره (X_3)	$0/331^{**}$ ($0/001$)	$0/606^{**}$ ($0/001$)	۱	
نگرش به جرم (X_4)	$0/315^{**}$ ($0/001$)	$0/509^{**}$ ($0/001$)	$0/544^{**}$ ($0/001$)	۱

n.s: عدم معنی‌داری *: معنی‌داری در سطح پنج صدم **: معنی‌داری در سطح یک صدم

تحلیل رگرسیون چندگانه

جهت برآورد تأثیر جمعی متغیرهای مستقل (بهره‌برداری از فناوری‌های نوین ارتباطی با تأکید بر اینترنت، ماهواره و شبکه‌های اجتماعی) بر ارتکاب (نگرش) به جرم در میان نوجوانان و جوانان از رگرسیون چندگانه^۱ استفاده شده است. شایان توجه است که رگرسیون چندگانه با استفاده از ترکیب خطی چند متغیر مستقل به پیش‌گویی متغیر وابسته می‌پردازد. لذا در این تحقیق با توجه به اینکه مقدار آماره دوربین - واتسون^۲ $1/814$ می‌باشد که بین $1/5$ تا $2/5$ قرار دارد؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که بین خطاها (تفاوت بین مقدار واقعی و مقدار پیش‌بینی شده توسط معادله رگرسیون) همبستگی وجود ندارد و می‌توان از رگرسیون بهره لازم را برد (مومنی و قیومی، ۱۳۸۶).

به منظور تعیین معادله رگرسیون میزان بهره‌برداری از فناوری‌های نوین ارتباطی بر نگرش به جرم از روش رگرسیون خطی وارد شدن^۳ استفاده شد. بدین ترتیب جهت میزان تأثیر فناوری‌های نوین ارتباطی با تأکید بر اینترنت، ماهواره و شبکه‌های اجتماعی که همبستگی مثبت و معنی‌داری با متغیر وابسته (ارتکاب یا نگرش به جرم در میان نوجوانان و جوانان) داشتند؛ یک به یک مورد آزمون قرار گرفتند و در نهایت هر سه متغیر وارد معادله رگرسیون گردیدند. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که معادله رگرسیون در سطح یک درصد معنی‌دار می‌باشد ($F=77/731$, $Sig=0/001$). بر اساس میزان R^2 تعدیل شده، این متغیرها (میزان بهره‌برداری از سه فناوری نوین ارتباطی با تأکید بر اینترنت، ماهواره و شبکه‌های اجتماعی) در مجموع قادرند $66/8$ درصد از تغییرات مربوط به نگرش به ارتکاب جرم در بین جوانان و نوجوانان را تبیین نمایند. با توجه به بتای به دست آمده، میزان بهره‌برداری از ماهواره، می‌تواند بیشترین سهم را در تبیین متغیر وابسته (ارتکاب جرم در بین جوانان و نوجوانان) دارا می‌باشد (جدول ۵). با توجه به نتایج جدول (۴-۸)، معادله رگرسیونی میزان تأثیر فناوری‌های نوین ارتباطی با تأکید بر اینترنت، ماهواره و شبکه‌های اجتماعی در ارتکاب جرم در میان نوجوانان و جوانان به شرح ذیل می‌باشد:

$$Y = \text{Constant} + b_1 (X_1) + b_2 (X_2) + b_3 (X_3)$$

$$Y = 0.989 + 0.315 X_1 - 0.057 X_2 + 0.114 X_3$$

نمادهای متغیر این معادله عبارتند از: Y : ارتکاب (نگرش) به جرم ؛ X_1 : میزان بهره‌برداری از اینترنت؛ X_2 : میزان بهره‌برداری از ماهواره ؛ X_3 : میزان بهره‌برداری از شبکه‌های اجتماعی.

1. Multiple Regression

2. Durbin - Watson

3. Stepwise Method

جدول ۵: رگرسیون چند متغیره تبیین مؤلفه‌های پیش‌بینی کننده فناوری‌های نوین
ارتباطی بر ارتکاب جرم

متغیر	B	Beta	t	Sig.
مقدار ثابت (Constant)	۰/۹۸۹	-	۶/۲۴	۰/۰۰۱
اینترنت	۰/۲۸۳	۰/۳۱۵	۷/۲۸	۰/۰۰۱
ماهواره	-۰/۰۵۷	-۰/۰۵۷	-۱/۲۳	۰/۲۱۹
شبکه‌های اجتماعی	۰/۱۱۶	۰/۱۱۴	۲/۹۹	۰/۰۰۳
R=۰/۶۱۰ R ² =۰/۶۶۱ R ² _{Ad} =۰/۶۶۸ F=۷۳۱/۷۳۱ Change=۰/۶۷۳ D.W=۱/۸۱۴ Sig.=۰/۰۰۱				

آزمون مقایسه میانگین (آزمون F)

به منظور بررسی این که بین فناوری‌های نوین ارتباطی مختلف و ارتکاب جرائم جوانان و نوجوانان اختلاف معنی‌داری وجود دارد و اثبات فرضیه مطرح شده، با توجه به این که متغیرهایی که در جدول ۶ آمده‌اند؛ دارای مقیاس اسمی بوده و بیش از دو سطح دارند و مقیاس متغیر وابسته نیز فاصله‌ای محاسبه شده است؛ برای انجام مقایسه میانگین بین این متغیرها از آزمون F (تحلیل واریانس یک طرفه) استفاده گردید. شایان ذکر است که قبل از انجام آزمون‌های مقایسه میانگین، با استفاده از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف از نرمال بودن جامعه آماری اطمینان حاصل شده است (جدول ۶). نتایج نشان می‌دهند که بین استفاده از انواع فناوری‌های نوین ارتباطی و میزان ارتکاب جرم در میان جوانان و نوجوانان اختلاف معنی‌داری در سطح پنج صدم وجود دارد. در این میان، میانگین میزان بهره‌وری از ماهواره، بیشترین تأثیر را بر میزان ارتکاب جرم در میان نوجوانان و جوانان داراست (جدول ۶).

جدول ۶: مقایسه میانگین نگرش پاسخگویان (کارشناسان انتظامی) نسبت به ارتکاب جرم در

میان نوجوانان و جوانان ($n=83$)

متغیر	سطوح متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	مقدار F	Sig.
تفکیک بر اساس فناوری‌های نوین	ماهواره	۲۶۲	۴/۳۲	۰/۸۴	۲	۲/۳۲۸*	۰/۰۵
	اینترنت	۸۱	۳/۹۷	۰/۸۳			
	شبکه‌های اجتماعی	۳۷	۴/۰۷	۰/۸۸			

*: معنی‌داری در سطح پنجم صدم

آزمون مقایسه میانگین (آزمون T)

در ادامه، به منظور بررسی این که، میزان استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی بر ارتکاب جرائم امنیتی و اخلاقی، و آزمون فرضیه مطرح شده با توجه به اسمی و دو سطحی بودن متغیر مستقل و فاصله‌ای بودن متغیر وابسته و اثبات فرضیات مطرح شده، از آزمون t استفاده شد. شایان ذکر است که قبل از انجام آزمون‌های مقایسه میانگین، با استفاده از آزمون کولموگروف-اسمیرنف از نرمال بودن جامعه آماری اطمینان حاصل شده است (جدول ۷). نتایج آزمون t نشان داد که بین دیدگاه پاسخگویان بر اساس نوع جرائم (اخلاقی و امنیتی)، اختلاف معناداری در سطح پنج درصد وجود دارد؛ که حکایت از آن دارد که میزان استفاده حداکثری از این فناوری‌ها، بیشترین تأثیر بر ارتکاب جرائم اخلاقی از دید پاسخگویان داشته است (جدول ۷).

جدول ۷: مقایسه میانگین میزان استفاده از فناوری نوین ارتباطی و ارتکاب به جرائم ($n=83$)

متغیر	سطوح متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	Sig.
ارتکاب به جرائم	امنیتی	۲۳	۳/۵۸	۰/۴۱	۲/۷۶۱*	۰/۰۰۸
	اخلاقی	۶۰	۴/۱۰	۰/۴۹		

*: معنی‌داری در سطح پنج صدم

نتیجه‌گیری

هدف از انجام این مطالعه، تحلیل و واکاوی تأثیر فناوری‌های نوین ارتباطی در ارتکاب جرم بین جوانان و نوجوان بوده است. در این مطالعه از اینترنت، ماهواره و شبکه‌های اجتماعی به عنوان مهم‌ترین شاخص‌های عینی فناوری-های نوین ارتباطی تمرکز گردید. بر اساس اطلاعات کسب شده حاصل از همبستگی متغیرها، حکایت از آن دارد که بین بهره‌برداری از اینترنت ($r=0/315$)، ماهواره ($r=0/544$) و بهره‌برداری از شبکه‌های اجتماعی ($r=0/509$) با میزان ارتکاب جرم در بین جوانان و نوجوانان همبستگی مثبت و معنی‌داری در سطح یک صدم وجود دارد. به بیان دیگر می‌توان چنین استنتاج کرد که هر چه قدر رتبه هر یک از مؤلفه‌های اشاره شده در زمان بهره‌برداری، مدت و نوع بهره‌برداری ارتقاء و افزایش یابد، به همان اندازه میزان ارتکاب به جرم در میان نوجوانان و جوانان به طور محسوسی افزایش خواهد نمود. این نتیجه، با نتایج به دست آمده از مطالعات فضلی (۱۳۸۹)، نجفی و نقیب‌السادات (۱۳۹۳)، گروسی و گروسی (۱۳۹۴)، عبدالرحمانی و همکاران (۱۳۹۷) و امیری و همکاران (۱۳۹۷) مطابقت و همخوانی دارد. همچنین، از آنجا که بخشی از آسیب‌های فناوری نوین ارتباطی و یا ارتباط این فناوری با گرایش به

آسیب‌های اجتماعی، با ناآگاهی بخش عمده‌ای از بهره‌برداران نیز مرتبط است و این عامل در کنار فقدان یک درک مشترک بین مدیران و مسئولین، شرایط پیچیده‌ای را برای امر مقابله با آسیب‌های ناشی از فناوری‌های نوین ارتباطی رقم زده است. لذا، از آنجا که اینترنت و تلویزیون‌های ماهواره‌ای به عنوان مهمترین فناوری‌هایی هستند که در جمع‌آوری، ذخیره، پردازش و انتشار اطلاعات مختلف به شکل تصویری، صدا و متن استفاده می‌شوند و استفاده از آن‌ها در ایران و در میان قشر نوجوان و جوان به طور چشمگیری گسترش یافته است، در این مطالعه از اینترنت، ماهواره و شبکه‌های اجتماعی به عنوان مهم‌ترین شاخص‌های عینی فناوری‌های نوین ارتباطی تمرکز گردید. بر این اساس و با توجه به نتایج به دست آمده، پیشنهاد ذیل در خصوص این بخش از مطالعه ارائه می‌گردد:

✓ خانواده‌ها می‌توانند با استفاده از تعاملات مداوم و متقابل با پلیس، از طریق برنامه‌های رسانه‌ای پلیس (چه در سطح مدرسه‌ها، چه در سطح صداوسیما و چه جلسه‌های عمومی خانواده‌ها با پلیس)، با آن‌ها درباره نقش فناوری‌های نوین نوظهور و محاسن و آسیب‌های اجتماعی آن‌ها به گفتگو و به ارائه راهکارها بیندیشند؛

✓ اگرچه به سبب محبوبیت بیش از پیش فناوری‌های نوظهور، نمی‌توان به طور فیزیکی جلوی این فناوری‌ها را گرفت، با این اوصاف همکاری پلیس با سایر سازمان‌ها، دستگاه‌ها، نهادها و گروه‌های اجتماعی می‌تواند در همفکری برای کاهش اثرات نامطلوب آن مؤثر باشد؛

✓ آگاهی و اطلاع‌رسانی به نوجوانان و جوانان در خصوص آثار و پیامدهای فناوری‌های نوین ارتباطی در جامعه، خانواده و مدرسه در دستور کار برنامه‌ریزان آموزشی و مسئولین قرار گیرد.

بر اساس بخش دیگری از نتایج، یافته‌ها حکایت از آن دارد، که بین استفاده از انواع فناوری‌های نوین ارتباطی و میزان ارتکاب جرم در میان جوانان و نوجوانان اختلاف معنی‌داری در سطح پنج صدم وجود دارد. در این میان، میانگین میزان بهره‌وری از ماهواره، بیشترین تأثیر را بر میزان ارتکاب جرم در میان نوجوانان و جوانان داراست. همچنین، نتایج نشان داد که بین دیدگاه پاسخگویان بر اساس نوع نوع جرائم (اخلاقی و امنیتی)، اختلاف معناداری در سطح پنج درصد وجود دارد؛ که حکایت از آن دارد که میزان استفاده حداکثری از این فناوری‌ها، بیشترین تأثیر بر ارتکاب جرائم اخلاقی از دید پاسخگویان داشته است. در پایان، با توجه به یافته‌های به دست آمده و نتایج اخذ شده از تحقیق، به منظور بهره‌گیری مناسب از فناوری‌های نوظهور و کاهش ارتکاب به جرائم، پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد:

✓ تمرکز در مدیریت راهبردی تهدیدات جرایم ناشی از فناوری‌های نوین در کشور؛

✓ متناسب‌سازی ساختار پلیس با روند تحولات و تهدیدات ناشی از آن، تقویت رویکرد نرم، انعطاف‌پذیری، سرعت در افزایش توان تخصصی، تمرکز تخصصی در رسیدگی به جرایم پیچیده ارتباطی؛

✓ ارتقاء سطح آموزش اولیاء و مربیان؛

✓ افزایش توان مدیریت نرم در تهدیدات ناشی از جرم در محیط فناوری‌های نوظهور متناسب با روند تغییر و تحولات؛

✓ تناسب بین سازوکارهای واپاشی (ساختار، آموزش، روش، قانون و مسائل حقوقی) با فرآیند شکل‌گیری و کشف جرم و تهدیدات متأثر از آن؛

✓ تهیه و تدوین اخلاق سایبری و آموزش کاربران در این خصوص؛

✓ آگاهی به جوانان و نوجوانان در زمینه مسائل اصلی حقوقی و اخلاقی در فضای سایبر؛

✓ ایجاد اصل انکارناپذیری و جلوگیری از انتشار غیرمجاز داده‌های متنی، صوتی، تصویری، پورنوگرافی در فضای مجازی؛

✓ حفظ امنیت داده‌ها و شبکه‌ها مواردی هستند که در محیط سایبر باید پیاده شود تا اخلاق انسانی و دینی به منظور حفظ نظم اجتماعی و عمومی و عنصر روانی مهم، بر افراد و جامعه حاکم شود؛

✓ اهمیت بیشتر به رشد تفکر انتقادی و ارتقای امکانات در خصوص آموزش‌های سواد رسانه‌ای؛

✓ مهیا کردن مکانیسم‌های پیشگیری رشد مدار در محیط آموزشی و تحصیلی برای مقابله با آثار نامطلوب فضای مجازی؛

✓ تهیه و تولید فیلم‌هایی با محتوای جرائم سایبری در رسانه‌ها؛

✓ تدوین قوانین و مقررات سخت برای شرکت‌های ایرانسل، همراه اول و بانک‌ها در زمان احراز هویت افراد.

منابع

۱. امیری، عبدالرضا. و روشندل اربطانی، طاهر. (۱۳۹۰). دورنمای اثرات فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی بر جرائم اجتماعی. فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، شماره ۲۲، صص ۴۳-۵۸.
۲. جاه‌بین، زهرا، مظفری، افسانه، هاشم زهی، نوروز. و دادگران، سیدمحمد. (۱۳۹۷). عوامل مؤثر بر ارتکاب جرم در فضای مجازی از دیدگاه قضات دادسرای جرائم رایانه‌ای. فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی، سال سیزدهم، شماره ۳، صص ۹-۳۶.
۳. خواجه نوری، بیژن. و مقدس، علی اصغر. (۱۳۸۸). رابطه بین تصور از بدن و فرآیند جهانی شدن؛ مورد مطالعه: زنان شهرهای تهران، شیراز و استهبان. مجله جامعه‌شناسی کاربردی، سال بیستم، شماره ۳۳: صص ۲۴-۱.
۴. روضه‌ای، منصور. توانبخش، جعفر. و حسن زاده‌کرد احمد، حمید. (۱۳۹۶). ابزارهای پیشگیری از جرایم نوظهور در فضای مجازی. فصلنامه امنیت اجتماعی، شماره ۵۰، صص ۱-۲۲.
۵. عبدالرحمانی، رضا، حکیمی‌نیا، بهزاد، باقری، امیر سعید. و سپیانی، مریم. (۱۳۹۷). نقش شبکه‌های اجتماعی موبایلی در وقوع انواع جرائم اخلاقی. فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی، سال سیزدهم، شماره ۳، صص ۱۶۵-۱۸۸.
۶. عرب طاهری، محمد، وفاجو، علی. و علیاری، عباس. (۱۳۹۶). تأثیر پیامدهای روانی شبکه اجتماعی تلگرام بر ارتکاب جرایم جوانان با رویکرد پیشگیری از جرم. فصلنامه انتظام اجتماعی، سال نهم، شماره ۹۸، صص ۲۲۰-۲۰۱.
۷. نقیب السادات، سیدرضا. و قانع، مهسا. (۱۳۹۱). بررسی رابطه بهره‌برداری از فناوری‌های نوین ارتباطی و گرایش به اعتیاد در جوانان ۱۵ تا ۳۰ سال؛ مورد: مناطق ۲ و ۱۸ شهر تهران. فصلنامه جامعه‌شناسی مطالعات جوانان، سال دوم، شماره ۵، صص ۱۱۳-۱۲۸.
8. Marcus, K.R. (2010). The Psyche of Cybercriminals: A Psycho-Social Perspective, In: Sumit Ghosh, and Elliot Turrini (Eds), Cyber Crimes: A Multidisciplinary Analysis, London, Springer Publications Ltd.